

Posudek oponenta diplomové práce

Magisterský program RS UK FHS v Praze

Název práce: **Etnografická studie stravy a stravování v Domově pro seniory**

Jméno diplomantky: **Bc. Jaroslava Žůrková**

Posudek vypracoval: PhDr. Michal Růžička, Ph.D.

Datum: 5. 9. 2018

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl prostřednictvím etnografického výzkumu „porozumět a popsat jak prostředí, tak i sociální situace spjaté se stravovacím procesem v Domově pro seniory“ (str. 9). Jako vedlejší, spíše teoretický, cíl si paní Žůrková stanovila zhodnotit Goffmanův koncept totální instituce, resp. posoudit, zdali je možné tímto termínem označovat současné domovy pro seniory. Předložená práce tyto cíle splnila, byť by bylo možné mít k jednotlivým způsobům jejich naplnění určité výhrady. Tyto výhrady (viz dále) však zásadně nekazí pozitivní dojem z předložené práce.

Nejsilnějším momentem předkládané diplomové práce je beze sporu vlastní etnografický výzkum, který autorka realizovala ve vybraném domově pro seniory. Autorka prováděla zúčastněné pozorování a vedla polostrukturované rozhovory jak s klienty, tak se zaměstnanci zařízení, kde výzkum realizovala. Autorka dobrým způsobem reflektuje etické otázky spojené s průběhem výzkumu. Za zajímavý a důležitý pak považuji způsob, jakým si autorka vyjednala s vedením organizace to, že výsledky svého výzkumu bude publikovat i bez jejich předchozího „odsouhlasení“.

O něco méně dokonalé je pak představení metodologických postupů, resp. informací ohledně toho, jak přesně výzkum probíhal. Paní Žůrková sice popisuje, že etnografické pozorování probíhalo v průběhu pěti měsíců s frekvencí návštěv jednou až dvakrát v týdnu (str. 37). *Jako čtenáře by mne zajímaly podrobnější informace k tomu, jak dlouho tyto výzkumné návštěvy obvykle trvaly, jak probíhaly, kolik času výzkumnice v organizaci během*

každé návštěvě strávila apod. V neposlední řadě bych pak uvítal podrobnější informace o tom, jak probíhaly, a o čem vlastně byly, realizované rozhovory. Paní Žůrková, vedle etnografického pozorování, totiž realizovala 12 rozhovorů s klienty domova pro seniory (str. 42). Komplexnější představu o tom, jak výzkum probíhal, by čtenář měl, pokud by znal více podrobností: jak dlouhé ty rozhovory obvykle byly, kde byly realizovány, na co byly zaměřeny apod. Autorka také zmiňuje, že kromě rozhovorů s klienty realizovala rozhovory s personálem domova. Kolik těch rozhovorů bylo, vedle dalších informací k jejich průběhu, však nezmiňuje.

Celkový dojem z předložené diplomové práce mám dobrý, mírně jej kazí nezodpovězené otázky ohledně metodologie, resp. ohledně toho, jak výzkum reálně probíhal. Práce obsahuje jen minimum formálních chyb, je psaná akademicky kultivovaným jazykem. Prezentaci dat (zejména dat z pozorování), jakož i propojení teoretické a praktické části, považuji za velmi dobré.

Je škoda, že autorka koncept totální instituce na závěr své práce zhodnocuje spíše povrchně a zjednodušeně. Autorka se v závěru své práce ptá:

„Lze tedy na domov pro seniory v současnosti nahlížet jako na totální instituci, tak jak ji popisuje Goffman (1961)? Domnívám se, že částečně ano, neboť jsem zde shledala několik charakteristických prvků totální instituce včetně přístupu jejich zaměstnanců.“ (str. 100)

Tyto své závěry pak autorka odvozuje zejména od paternalistického (a infantilizujícího) chování některých zaměstnanců vůči některým klientům. Takové zjištění považuji za přínosné (a velmi obtížně vysledovatelné jinou metodou, než přímým pozorováním), avšak nedomnívám se, že to je dostatečně silný argument pro obhajobu užitečnosti konceptu totální instituce.

Doplňující otázka: Mám dvě doplňující otázky mající za cíl doplnit informace obsažené v diplomové práci:

(1) Doplněte, prosím, informace o tom, jak probíhal etnografický výzkum i polostrukturované rozhovory (viz mé komentáře v kurzívě výše).

(2) Zhodnoťte, prosím, použitelnost konceptu „totální instituce“ komplexněji, než jen skrze „paternalistické chování personálu“. V úvodu své práce mj. uvádíte celou řadu dalších charakteristik totálních institucí, které pak v závěru své práce – a ve světle vašeho vlastního výzkumu – již nereflektujete:

„V totální instituci neexistují hranice mezi prací, spánkem a volným časem, jak tomu bývá v běžném životě. Pro chovance jsou vytvářeny nové, odlišné bariéry realizované zamezením odchodu z instituce, nemožností sociálního kontaktu, vysokými zdmi, ostnatým drátem či zamčenými dveřmi. Tímto způsobem je omezován kontakt klientů s okolním „světem“. Totální instituce ignoruje reálné potřeby chovanců v instituci a sama o nich rozhoduje dle svých pravidel... Nad životem chovance získávají bezpodmínečnou kontrolu zaměstnanci instituce, kteří jsou vůči nim v nadřazeném postavení. Mezi těmito dvěma skupinami se výrazně projevuje mocenská nerovnost a z tohoto důvodu chovanec nemůže zasahovat do rozhodování o svém osudu“ (diplomová práce, str. 12).

Klasifikace: Předkládanou práci k obhajobě *doporučuji*, a navrhuji ji hodnotit známkou velmi dobře až dobře, a to v závislosti na kvalitě odpovědí na výše položené otázky.

Michal Růžička